

УДК 37.032:316.356.2

ТЕНДЕНЦІЇ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ В НІМЕЦЬКІЙ СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

О.П. Сурженко

У статті показано вплив змін у суспільстві на функціонування сімей, методи та цілі виховання. Описана система виховання в сучасній німецькій сім'ї.

Ключові слова :виховання, дитина, сім'я, батьки, цінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Зміст, методи і цілі виховання завжди визначалися вимогами часу, цілями, завданнями, що характеризують окрему історичну епоху. Різноманітність виховних методик диктується економічним рівнем розвитку держави, ідеологічною спрямованістю і культурою її громадян.

Сім'я відіграє величезну роль в передачі культурних і моральних цінностей з покоління в покоління. В основу виховання кожне покоління кладе систему цінностей, яку хоче передати наступному поколінню. Батькам хочеться, щоб їхні діти були щасливіші, ніж вони самі. Питання в тому, що саме вважати щастям для своїх дітей. Олександр Венгер вважає, що "сім'я втрачає одну зі своїх найважливіших функцій: вона перестає забезпечувати людину, яка вступає у світ, системою координат, яка допомогла б їй знайти у цьому світі свій шлях" [1, С. 12]. Цінності діляться на термінальні, тобто значущі самі по собі, та інструментальні, які служать, зазвичай, засобом досягнення мети. У наш час часто спостерігається перетворення термінальних цінностей на інструментальні, й навпаки. Молодому поколінню не просто сьогодні, тому що вони вимушені рухатися в двох напрямках: з одного боку, жадання "красивого життя", з іншого – цінності цікавої роботи, творчості, служіння людям. Але

поєднувати це дуже складно, і молоді люди страждають від незадоволення і депресії. Проблема в тому, що система цінностей перестає бути орієнтиром в житті. "Система загальнолюдських цінностей ослаблена і звузилася до абсолютного мінімуму. Кожен має свої власні цінності - залежно від ситуації і які більше підходять" [9, С.46]. Поки батьки не мають в розпорядженні твердої системи цінностей, вони не зможуть зайняти чітку позицію по відношенню до своїх дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

П. Ф. Лесгафт, вивчаючи сімейне життя дитини, говорить, що "мета виховання - сприяти розвитку розумної людини, яка була б в змозі поєднати досвід минулого життя із теперішнім і бути в змозі передбачати наслідки своїх дій і стосунків до іншої особи" [3, С.158]

За результатами досліджень в університеті професора доктора Хурельмана в Білефельді [8, С. 209], третина усіх батьків в Німеччині не справляється з вихованням дітей. Після того як авторитарне виховання було скасоване, а антиавторитарне виявило свої слабкі сторони, багато батьків сьогодні стали безпорадні. Моніка Мерфи-Витт в книзі "Послідовні батьки - щасливі діти" [9] проводить аналіз, що треба дітям, щоб бути щасливими, і показує, як дати батькам опору за допомогою послідовного виховання, поставити виховні цілі, визначити межі і пояснити стратегію для підтримки цих меж, не коливаючись постійно між поступливістю і суворістю. Автор вважає, що окрім любові, батьки повинні надати своїм нащадкам особистий простір і час, можливість рухатися, поживок для духу і розуму, розумний розпорядок дня і уміти вислухати свої чада. Після того, як буде надана можливість для задоволення основних потреб, можна визначити, які моральні і етичні цінності мають бути прищеплені дитині, це послужить визначенням виховних цінностей, які можуть бути досягнуті шляхом встановлення обов'язкових правил, за кожним з яких йдуть наслідки як приємного, так і неприємного характеру. Дотримання цих правил частенько веде до суперечок між батьками і дітьми. Ключове слово педагогічного прийому - "встановлення

меж", цю методику М. Мерфі-Вітт [9] описує у своїй книзі і підтримує батьків у вихованні упевнених в собі, соціально компетентних і щасливих дітей.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується зазначена стаття

У минулі віки під вихованням малося на увазі введення дитини в життя звичаїв, традицій, релігійних і станових норм. Індустріалізація змінила громадські стосунки, і з'явилася можливість свідомо планувати подальший розвиток суспільства. Сьогодні виховання – це збірне поняття цілої системи методичних заходів, за допомогою яких люди можуть зрозуміти свою суть, розкрити свої схильності і свідомо планувати своє життя. Вже в творах І. Фіхте, Ж. Руссо, І. Канта виховання розглядалося як мотор громадських змін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті полягає в тому, щоб показати соціальні зміни, які мали місце в суспільстві за останні роки і виділити основні напрямки сімейного виховання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

За результатами соціального опитування, 52,8 % німецьких батьків переконано, що виховання і оточення є головними чинниками розвитку особистості. 78,5% вважають, що виховання формує характер, і 76% впевнені, що перші три роки життя дитини є найважливішими для її розвитку. Це наштовхує батьків на думку бути "зразковими батьками". Але багато хто з них почуває себе в справі виховання невпевнено, оскільки бракує орієнтирів, вони не знають, що можуть вимагати від дітей, які формувати моральні цінності, хто несе відповідальність, що таке хороше виховання. Бажання бути ідеальними батьками часто шкодить, ніж допомагає. Загальних діючих вказівок до використання правильного виховання не існує. Набагато краще довіряти інтуїції, ніж намагатися відповідати недосяжному ідеалу. Батьки, які висувають до себе високі вимоги, ставлять високі вимоги і по відношенню до своїх дітей. Під тиском висунутих вимог у дітей можуть розвинути психічні порушення. Якщо з дитиною щось не так, батьки почувають себе безпорадними, неправильно реагують і тим

самим ще більше заганяють дитину в кут. Деяким батькам бракує знань і навичок, необхідних і важливих для розвитку їхніх дітей. Одні дуже рано намагаються навчити дітей самостійності, вважаючи, що вони повинні вчитися на власних помилках, а інші занадто опікають дітей, гальмуючи їхній розвиток. Батьки, як правило, орієнтуються на власні уявлення про виховання і те, що "добре" для їхніх дітей. Але деякі стилі виховання таять в собі небезпеку. Занадто строге або занадто вільне виховання може нашкодити благополуччю дитини. Батьки постійно контролюють дитину, критикують без розуміння її бажань або висувають надмірні заборони. Діти втрачають віру в себе, замикаються в собі, стають депресивними або випліскують внутрішню напругу в агресії або насильстві. З іншого боку, вільне виховання веде до недисциплінованої, розбещеної поведінки, що стає причиною конфліктів у спілкуванні з іншими людьми. Діти, яким усе дозволяється, інтерпретують цю вседозволеність як байдужість з боку батьків і почувають себе нелюбими. Насправді воно так і буває, батьки занадто зайняті своїми проблемами і турботами, що не надають великого значення потребам своїх дітей. Тому діти намагаються притягнути їхню увагу поведінкою, що впадає у вічі. Реакцію батьків вони сприймають як знак уваги і виявлений інтерес. Також за межами сім'ї така поведінка має свої переваги, коли їхні агресивні нападки викликають здивування серед інших дітей. Звичайно, тільки хороше виховання – ще не гарантія для розвитку дитини в психічно здорову, сильну особу, оскільки ще багато інших чинників впливають на психічний розвиток дитини, але основою є послідовне, повне любові, орієнтоване на потреби дитини виховання для того, щоб діти росли щасливими і задоволеними.

Виховання – це спланована і цілеспрямована діяльність формування молодого покоління. Виховання відбудеться не лише при кожному акті спілкування з дитиною, але і коли вихователь хоче підвести вихованця до якої-небудь мети. У вихованні завжди є суб'єкт і об'єкт виховання, вихователь і виховуваний. Вихователь встановлює вимоги і заборони, стежить за їхнім виконанням і за тим, щоб дитина в певний час досягла поставлених цілей.

"Виховання - процес цілеспрямованого, систематичного формування особи відповідно до діючих в суспільстві нормативних моделей" [5, С. 44].

"Метою виховання є сприяння розгортанню у вихованця обдарувань, що виявляються, або стримування яких-небудь недоліків відповідно до мети" [6, С. 76].

Виховання - це соціальна взаємодія між людьми, при якій дорослий планомірно і цілеспрямовано намагається розвинути і зміцнити бажану поведінку дитини, враховуючи її потреби і схильності. Виховання - складова частина великого процесу соціалізації, та частина, в якій "дорослі намагаються свідомо втрутитися в процес розвитку особистості дитини з метою сформувати з неї самостійних, відповідальних і працездатних людей" [7, С.13]. Іншими словами, виховання - планомірна діяльність з метою формування молодих людей. З огляду на те, що в процесі виховання виділяється три основні види стосунків батьків до дітей: авторитарні, демократичні і потурацькі, то педагогами виділяється три стилі виховання:

1) авторитарний. Характеризується погрозами, наказами, осудом, не конструктивною критикою, примусом до слухняності, зайвою суворістю, високим рівнем контролю над дитиною, навіть фізичними покараннями і побоями. Такі методи з боку батьків викликають зазвичай у дітей внутрішній протест, що виражається в грубості і брехливості. "Цей спосіб виховання неминуче приводить до виховання дітей безвільних, боязких, ледачих, забитих" [4, С.81];

2) ліберальний (або *Laissez - faire*, що в перекладі з французької означає "дай йому робити"). Батьки потурають дітям в усьому, в основному джерелом такого ставлення є надмірна батьківська любов. Батьки терплять і приймають усе від своїх дітей, часто удаються до покарань. У такій атмосфері вседозволеності діти виростають егоїстами і лицемірами;

3) демократичний (або соціально-інтеграційний). Батьки прислухаються до думки дітей, шанують їхню позицію, вчать приймати рішення і нести відповідальність за свої вчинки. Демократичний стиль характеризується гнучкістю, веде до взаємної поваги, "викликає лише незначне невдоволення і сприяє

відповідній педагогічній атмосфері з взаємним визнанням гідності особи" [10, С.74].

Система сімейного виховання в сучасній німецькій сім'ї включає такі компоненти:

1) більше часу для спілкування дитини з природою, менше часу для перегляду телевізора і гри на комп'ютері. Самостійна діяльність дітей ускладнюється тим, що у них мало можливості грати без нагляду дорослих і пізнавати самостійно природу. Діти, що живуть в місті, не можуть грати на ігрових майданчиках або зеленій зоні через великий рух транспорту. Навіть для сільських дітей гра на вулиці обмежена ризиком нещасного випадку або сексуального посягання. Очевидно, що "одомашнення" дітей веде до втрати батьківщини, вони не можуть досліджувати світ, що оточує їх, якщо життя дітей проходить виключно в дитячих закладах. Вони сидять удома годинами перед телевізором, комп'ютером або нудьгують, перебираючи іграшки. Не дивно, що у дітей все частіше виявляються порушення в поведінці й психіці. Батьки несуть відповідальність за те, що їхні діти не задоволені життям;

2) фізичний розвиток і посильна праця в сім'ї. "Культура здорового тіла є основою, на якій формуються такі риси особи, як самовладання, мужність, сміливість, витривалість" [2, С. 81]. Раніше діти пізнавали навколишній світ через власну діяльність. Вони грали і працювали з тими ж матеріалами, що і дорослі, наслідували дії батьків, самі робили речі або предмети і виконували посильні завдання по господарству, наприклад, піклувалися про дитинчат домашніх тварин. Гра і домашня робота спліталися. Сьогодні за наявності величезного вибору готової продукції на ринку у дітей немає можливості придбавати навички ручної праці, розвивати творчі здібності і експериментувати;

3) розвиток творчих здібностей. Для творчої людини задоволення від діла складає значну частину щастя. Дитячий розвиток зараз полягає, передусім, в споживанні. Вони оточені величезною кількістю іграшок, які частенько запрограмовані. Гра з ними обмежується тільки обслуговуванням. У дитячих садах, клубах дозвілля і в спортивних секціях пропонують дітям вже розроблену програму занять, в школі знання сприймають більш-

менш пасивно. Вільний дитячий час йде на купівлю і споживання товарів. Тому дитинство і юність стали зараз дорожче: відвідування басейну і музична школа, іграшки і комп'ютер, модний одяг і молодіжна література, відвідування дискотек і молодіжний туризм коштують дорого. Це часто призводить в сім'ї до конфліктів через гроші, які є для дітей доказом любові, компенсацією за недолік уваги. Через тривале навчання або неможливості відразу влаштуватися на роботу після закінчення ВНЗ фінансова підтримка дітей батьками може затягнутися до їхнього 30-річного віку;

4) прищеплення відповідальності. Самостійність і відповідальне виконання певних завдань не відіграють більше значущої ролі. Діти не можуть похвалитися власними творами праці і не знають, що вони уміють. Відповідно вони не почувають себе упевнено і мають іноді негативне уявлення про самих себе. Вони не готові брати на себе відповідальність. Залучення дитини до трудової діяльності сім'ї розвиває її волю, відповідальність, почуття обов'язку і сприяє соціалізації особи дитини;

5) стабільність сімейних стосунків. Ознакою сьогодення дитинства є нестабільність сімейних стосунків, в яких ростуть діти. Вони стають свідками батьківських конфліктів, які раніше розігрувалися тільки за закритими дверима. Дуже рано дізнаються вони про розлучення і розвал сім'ї або бачать це в сім'ях своїх друзів і шкільних товаришів. Будучи свідками сварок і суперечок батьків, вони відчують страх за майбутнє сім'ї, і в дітях зароджується недовіра і невпевненість. На своєму власному досвіді діти пізнають біль розлучення з близькою людиною. Вони залишаються з одним з батьків, живуть в розлучених сім'ях, з новими "папами" і "мамами", страждають від болю, горя, страху, гніву, замішання, депресії і особистої незатребуваності. Частенько потрібні роки, перш ніж вони остаточно примиряться з розлученням і його наслідками.

Маючи тверді переконання, можна послідовно дотримуватися одного певного напрямку у вихованні і дати дітям в майбутньому твердий ґрунт під ногами. Моральні цінності є міцною основою для послідовності. Щоб братися за виховання дітей, необхідно переглянути власні життєві основи. Цінності -

етична і моральна опора суспільства. Усі правила, традиції, звичаї та ідеали суспільства - це вираження цінностей, на яких воно побудоване. Культурні, духовні та економічні зміни в німецькому суспільстві привносять нові зразки і призводять до зміни цінностей. Також віросповідання, переконання, приналежність до певної соціальної групи пов'язані абсолютно з особливими уявленнями про цінності. Вони дають орієнтацію в спільному житті з іншими людьми, вони є мірилом людської совісті. Орієнтуючись на них, людина вирішує, що добре, а що погано, соціально чи асоціально, правильно чи неправильно, дозволено чи заборонено. Цінності керують діями людей і визначають, який шлях вибрати в житті. Батьки повинні прийти до єдиної думки, які моральні цінності вони хотіли б виховати у своїх дітях. Не лише цінності, але і цілі виховання мають бути осмислені і визначені. Американські психологи встановили, що бажання батьків в процесі виховання можна розділити на п'ять груп:

- 1) вони хочуть, щоб здібності, незалежність і почуття значущості оптимально розвинулися в їхній дитині;
- 2) вони намагаються навчити дітей самоконтролю і самовладання, щоб захистити себе від негативних почуттів і агресії;
- 3) вони хочуть, щоб дитина була здатна до емоційної теплоти і близьких стосунків з іншими людьми;
- 4) хочуть закласти в дитині такі етичні цінності, як толерантність, чесність, відповідальність і старанність;
- 5) чекають хорошої поведінки, поваги до інших людей, прагнення до створення сім'ї.

За даними громадського опитування, для 63,9% батьків первинними цілями виховання є самостійність і свобода. Конкуруючі уявлення про цілі виховання матерів і батьків шкодять дітям, плутають їх і перешкоджають послідовності у вихованні. Батькам слід знати, що різні, навіть протилежні виховні цілі вселяють невпевненість в дітей. Знайти загальні точки опори, єдину лінію виховання - це в інтересах дитини. Якщо батьки плутають цілі виховання зі своїми власними недосягнутими з яких-небудь причин цілями або намагаються змусити дітей виконувати певне життєве завдання (поп-зірка або професійний

футболіст), то завдають їм шкоди. Батькам треба звернути увагу на обдарування, бажання і схильності дітей і підтримати їх в цьому. При встановленні цілей виховання йдеться не про життєві цілі дітей. Маючи чіткі цілі, досягти їх можна тільки якщо дотримуватися в повсякденному сімейному житті послідовності. Хороший засіб для цього - показувати дітям гідний приклад. Якщо батьки самі ведуть здоровий спосіб життя, займаються спортом, проводять час на свіжому повітрі, по телевізору дивляться тільки певні програми, то дитині неважко буде теж цьому навчитися. Шлях до поставленої мети досягається щоденною працею, малими послідовними кроками.

Доктор медичних наук Михаель Вінтерхоф [11], психотерапевт, подає у своїй книзі "Чому наші діти стають тиранами" знання про психічний розвиток дітей і пов'язану з ним необхідну виховну роботу. Він загострює увагу на ранній фазі розвитку дітей, оскільки в цей відрізок часу закладаються причини для подальшого тиранічного юнацтва. Тільки дослідження причин може сприяти поліпшенню ситуації і нетипове "лікування" симптомів. Якщо дитина проявляє постійну неповагу, що виражається в зухвалості й у відмовах, то має сенс докопатися до причини такої поведінки, а не розробляти негайний комплекс заходів, який на деякий час допоможе поставити ситуацію під контроль, але не дасть тривалого ефекту. Діти, що ростуть в атмосфері дисгармонії, звикли маніпулювати оточуючими. Їхня поведінка не має раціонального зерна, вона неусвідомлена, їхня напористість має в основі вивчену реакцію на поведінку оточення. Треба припинити розглядати цих дітей як хворих. Лікування не дає результатів, оскільки йдеться не про хворобу, а про порушення в розвитку. Михаель Вінтерхоф пише про те, що для вікового психічного розвитку дітям потрібне керівництво дорослих. Вони повинні дотримуватися меж і жити згідно з правилами, виробити відповідні здібності, щоб вистояти в дорослому житті, тому батьки і вихователі їм потрібні як зразки поведінки. Останнім часом у вихованні дітей явно простежується тенденція до самовизначення дітей. Удома до дітей ставляться як до маленьких дорослих або як до рівних. "Найстрашніше, що діти більше не можуть бути дітьми, і це призводить до психологічних проблем", вважає автор [11, С.

14]. Як причини психічного порушення розвитку дитини автор бачить три порушення в стосунках:

1) партнерство - дітей примусово звільнили від підпорядкованої ролі. Дорослий розглядає дитину на одному рівні і уявляє, що її можна виховувати поясненнями і роз'ясненнями. За цим стоїть концепт дружби і сильне бажання гармонії. Батьки хочуть за всяку ціну жити з дітьми в гармонії, роблять ставку на розуміння і скасування сімейної ієрархії. Діти втрачають всяку упевненість в нескінченних дискусіях з батьками і переобтяжені такими зразками поведінки через свій вік. Як наслідок, такі психологічні функції, як стійкість до фрустрації, здатність роботи в команді, недостатньо розвиваються;

2) проекція - батьки ставлять себе нижче за дитину. Дорослий потрапляє в залежність від дитини. Він почуває себе переобтяженим від технічного прогресу, соціальних змін, інформаційного потоку і шукає підкріплення у визнанні і любові. Дитина є ідеальним об'єктом компенсації в цій ситуації. Дорослі покладають на дитину відповідальність за щастя батьків, дитина повинна дати їм те, що втрачено. Дорослий хоче, щоб дитина його любила. Тут криється небезпека, що дитина почне сприймати таке завдання обмежено і згодом відмовить дорослим в любові;

3) симбіоз – коли батьки розчиняються в психіці дитини. Не вистачені одному з батьків складові щастя і задоволеності неусвідомлено забираються з психіки дитини і інтегруються у власну психіку. На цій підставі щастя дитини стає щастям дорослого. Він відчуває за дитину, грає і думає за нього. Слідство: на поведінку дитини, що впадає у вічі оточуючим, завжди є готове пояснення: або причина в негативному впливі оточення (однокласниках, учителях), або дитина нічого не може з цим зробити і їй треба, на думку батьків, приділяти більше уваги в школі. Це часта причина докорів у бік вихователів і учителів.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку

В індустріальному суспільстві традиційні завдання сім'ї – догляд і виховання дітей, соціальне страхування і забезпечення дуже старих – все більше беруть на себе інші органи. Але соціально-державні заходи призвели до того, що сім'я з дітьми як

домінуюча життєва форма поступово втратила свою значущість в суспільстві. Плюралізм цінностей і недостатня громадська згода з приводу цілей виховання дітей вселяють невпевненість в батьків. Відсутність орієнтирів у батьків і їхня психологічна нестабільність негативно впливають на виховання дітей. Слідством є те, що індивідуальна увага у формі забезпечення чуттєвих стосунків в сучасних сім'ях може бути гарантована в недостатній мірі. Різноманітні моделі сім'ї, які з урахуванням індивідуальних свобод батьків схвалюються суспільством, створюються за рахунок дітей. Хоча більшість дітей живуть ще в повних сім'ях, постійно росте число дітей самотніх батьків. Це означає для багатьох дітей розлучених батьків, як правило, травмуючу подію, яка затьмарює їх подальший духовний розвиток. Стосунки з одним з батьків, часто з батьком, перервані і на довгий час зіпсовані. Контакти обмежуються, як правило, декількома короткими візитами в рік по вихідних днях. 40% дітей розлучених батьків і більше половини позашлюбних дітей взагалі не мають контакту зі своїми батьками. Другий з батьків повинен нести відповідальність за загальну організацію сім'ї і не може присвячувати стільки часу дітям, як батьки в повній сім'ї. Сюди ще додається, що фінансові можливості самотніх батьків істотно обмежені, чим в повних сім'ях.

Батьки ні в якому разі не винні в тому, якщо виховання пішло не так. Навіть якщо вони старанно намагаються усе робити правильно, то терплять іноді невдачу. Батьки ніколи не відповідають одні за те, якими вирости їхні діти. Вони – один з основних стовпів, і цю роль треба навчитися грати. Батьки можуть доповнити генну спадковість і вплив однолітків власним впливом: дати дітям почуття захищеності, спільності, щирості, терпіння і любові. Таким чином, батькам вдасться із сирого нарисувати змодельовану міцну форму, й індивідуальні особливості дитини розвинуться в майбутньому під впливом навколишнього світу. Батькам слід зайняти певну виховну позицію і внести ясність в стосунки з дітьми. Щоб старання батьків увінчалися успіхом, їм треба займати тверде соціальне становище в суспільстві і ясну моральну позицію в сім'ї. Тільки дотримуючись чіткої моральної позиції, батьки можуть здолати усі труднощі і не збитися з курсу в

процесі виховання дітей. Це дає необхідну дітям силу. Ясність - чарівне слово у вихованні. Маючи тверду позицію, батьки залишаються послідовними, а послідовні батьки не лише успішні у вихованні, але і мають щасливих, задоволених і сильних дітей.

Література

1. Венгер А. Ценности, которые выбирает семья /А.Венгер //Семья и школа. -2006. -№7.- С.12-17.
2. Гранкин А.Ю. О семейном воспитании / А.Ю. Гранкин, Е. А. Аркин //Педагогика. -2004. -№6.- С. 81-85.
3. Лесгафт П. Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение/ П. Ф. Лесгафт. - М.: «Педагогика», 1991. -196 с.
4. Подласый И.П. Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / И.П. Подласый. - М.: ВЛАДОС, 1996.-432с.
5. Социологический энциклопедический словарь /[на русском, английском, немецком, французском и чешском языках; ред.-координатор Г.В. Осипов]. –М.: НОРМА, 1998.–488с.
6. Філософський енциклопедичний словник ; сост. А.А. Тахо-Годи . - К. : Абрис, 2002.- 742 с.
7. Hurrelmann K. Mut zur demokratischen Erziehung / K. Hurrelmann. - Pädagogik. - S.93.
8. Hurrelmann K. Eine Einführung in die sozialwissenschaftliche Jugendforschung / K. Hurrelmann // Juventa Auflage. - 10. Auflage. - Weinheim, 2009. - S. 256.
9. Murphy-Witt M. Konsequente Eltern – glückliche Kinder / M. Murphy-Witt. - Südwest-Verlag, 2003. - S. 160.
10. Redaktion Schule und Lernen // Schülerduden Psychologie. - Mannheim, 2002. - S.284.
11. Winterhoff M. Tyrannen müssen nicht sein / M. Winterhoff. - Gütersloher Verlag, 12. Januar 2009. - S. 192.

В статье показано влияние изменений в обществе на функционирование семей, методы и цели воспитания. Описана система воспитания в современной немецкой семье.

In the article was shown the influence of social changings on the family's function, methods and goals of bringing up. There are described the system of bringing up in the modern german family.

Сурженко Ольга Петрівна- кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики переклад германо-романських мов, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Зеленов Є.А.

УДК 378.14

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

І.І. Філатова, Н.В. Солодюк, І.О. Черних

У статті розглянуто особливості використання текстів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) для студентів-медиків з метою збагатити їхній словниковий запас. Запропоновано тексти й завдання для розвитку комунікативних умінь і навичок у професійному спілкуванні.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Професійна діяльність медика тісно пов'язана з мовленнєвою діяльністю. Лікар повинен уміло вести бесіду з пацієнтами, уміти майстерно доводити, переконувати,